

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА ЗА XII КЛАС
КОМПОНЕНТ *ЛИТЕРАТУРА*
(ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по литература в XII клас е насочено към продължаване на диференцирането и систематизирането на овладените знания и придобитите умения в XI клас чрез практическото им приложение върху литературни творби, в които като основни се открояват общочовешките теми за любовта, вярата и надеждата, труда и творчеството, избора и раздвоението, ангажирали творческите търсения и въображението на човека през вековете, към развиване и диференциация на уменията за тълкуване на литературен текст (съчетаващо обяснение на структурни елементи и изказване на разбран смисъл на текста) съобразно естетическите, тематично-проблемните и жанровите му характеристики и към изграждането на комуникативните компетентности на учениците.

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности са свързани с диференцирането на ценностния и проблемния контекст, в който различни като естетическа концепция текстове полагат и интерпретират общочовешки теми, и със съотнасянето на естетически оценъчни гледни точки с индивидуалния опит на учениците, а също и с познаването на отношенията автор – текст – читател и с уменията за оценяване начини на въздействие на текст.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с уменията за тълкуване на различни като тематичен, ценностен, проблемен и жанров избор текстове и с овладяването на знания и умения, свързани с изразните средства на езика. Литературните компетентности се изграждат на базата на посочените в програмата творби и на други тематично близки текстове по избор на учителя, включително и от съвременната българска литература.

Очакваните резултати в областта на комуникативните компетентности са свързани с уменията за създаване на интерпретативно съчинение, с интерактивните умения на ученика за културно изразяване и творчество, с развиване на неговите изследователски умения и творческо въображение.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО В КРАЯ НА КЛАСА

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ	ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ
СОЦИОКУЛТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Определя ценности и норми, проблеми и конфликти, заложи в интерпретацията на общочовешки теми (<i>любовта, вярата и надеждата, трудът и творчеството, изборът и раздвоението</i>) в различни текстове, и ги съотнася помежду им.</p> <p>Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в художествени творби ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с общочовешки теми (<i>любовта, вярата и надеждата, трудът и творчеството, изборът и раздвоението</i>), и аргументирано обосновава и защитава собствена позиция по тях.</p>

	<p>Свързва изучените творби от българската литература с имената на техните автори, с жанровете, с героите, със сюжетите, с мотивите и с основните им теми.</p> <p>Идентифицира и оценява в художествени творби специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с общочовешка тема (<i>любовта, вярата и надеждата, трудът и творчеството, изборът и раздвоението</i>).</p> <p>Намира, подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно конкретна задача – творческа, интерактивна или по изследователски проект.</p>
ЛИТЕРАТУРНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Различава в художествени творби интерпретации на общочовешки теми (<i>любовта, вярата и надеждата, трудът и творчеството, изборът и раздвоението</i>) и тълкува тези интерпретации съобразно тяхната специфика.</p> <p>Разпознава жанрове на литературата.</p> <p>Тълкува художествени творби съобразно жанровете и/или родовете им характеристики.</p> <p>Разпознава литературни похвати, тропи и фигури и обяснява значението им за специфични интерпретации на общочовешка тема в художествени творби.</p> <p>Съпоставя интерпретации на една и съща общочовешка тема в художествени творби и конструира връзки между творбите.</p>
КОМУНИКАТИВНИ КОМПЕТЕНТНОСТИ	<p>Създава интерпретативно съчинение по проблем върху една или няколко художествени творби.</p> <p>Спазва книжовните езикови норми.</p> <p>Анализира и критично оценява свои и чужди текстове според осъществяването на комуникативните им цели.</p>

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>I. Любовта</p> <p>I.1. „Аз искам да те помня все така“ (Д. Дебелянов)</p>	<p>Разпознава жанрови характеристики на елегията, проявени в „Аз искам да те помня все така“.</p> <p>Тълкува „Аз искам да те помня все така“ съобразно жанровите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за любовта в нея.</p> <p>Описва структурирано отношенията между елегичния жанр и естетически специфичната интерпретация на темата за любовта в „Аз искам да те помня все така“.</p> <p>Идентифицира и оценява в „Аз искам да те помня все така“ специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с <i>любовта</i>.</p>	

<p>I.2. „Колко си хубава!“ (Хр. Фотев)</p>	<p>Разпознава родови характеристики на лириката, проявени в „Колко си хубава!“. Тълкува „Колко си хубава!“ съобразно родовите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за любовта в нея. Описва структурирано отношенията между лирическите характеристики на „Колко си хубава!“ и естетически специфичната интерпретация на темата за любовта в творбата. Идентифицира и оценява в „Колко си хубава!“ специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с <i>любовта</i>.</p>	
<p>I.3. „Посвещение“ (П. Дубарова)</p>	<p>Разпознава родови характеристики на лириката, проявени в „Посвещение“. Тълкува „Посвещение“ съобразно родовите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за любовта в нея. Описва структурирано отношенията между лирическите характеристики на „Посвещение“ и естетически специфичната интерпретация на темата за любовта в творбата. Идентифицира метафори и символи в „Посвещение“ и обяснява значението им в контекста на специфичната интерпретация на темата за любовта. Идентифицира и оценява в „Посвещение“ специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с <i>любовта</i>.</p>	
	<p>Конструира междутекстови връзки между трите творби, посочени към темата. Конструира междутекстови връзки на една творба, посочена към темата, с друга творба по избор на учителя от българската литература, невключена в учебното съдържание.</p>	
<p>II. Вярата и надеждата II.1. „Спасова могила“ (Елин Пелин)</p>	<p>Идентифицира ценности и норми, проблеми и конфликти, с които е обвързана интерпретацията на темата за вярата и надеждата в „Спасова могила“, и обяснява отношенията между тях във връзка със социокултурния контекст на създаването на творбата. Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Спасова могила“. Тълкува „Спасова могила“ съобразно жанровите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в нея. Идентифицира сравнения и метафори в „Спасова могила“ и обяснява значението им в контекста на специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в творбата. Описва структурирано отношенията между жанра на разказа и естетически специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в „Спасова могила“. Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в „Спасова могила“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>вярата и надеждата</i>, аргументирано обосновава и защитава позиция по тях. Намира, подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно конкретна интерактивна задача, свързана</p>	

	с организиране и провеждане на дебат за <i>вярата</i> .	
II.2. „Молитва“ (А. Далчев)	Разпознава родови характеристики на лириката, проявени в „Молитва“. Тълкува „Молитва“ съобразно родовите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в нея. Описва структурирано отношенията между лирическите характеристики на „Молитва“ и естетически специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в творбата. Идентифицира и оценява в „Молитва“ специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с <i>вярата и надеждата</i> .	
II.3. „Вяра“ (Н. Вапцаров)	Разпознава родови характеристики на лириката, проявени във „Вяра“. Тълкува „Вяра“ съобразно родовите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в нея. Описва структурирано отношенията между лирическите характеристики на „Вяра“ и естетически специфичната интерпретация на темата за вярата и надеждата в творбата. Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани във „Вяра“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>вярата и надеждата</i> , аргументирано обосновава и защитава позиция по тях.	
	Конструира междутекстови връзки между трите творби, посочени към темата. Конструира междутекстови връзки на една творба, посочена към темата, с друга творба по избор на учителя от българската литература, невключена в учебното съдържание.	
III. Трудът и творчеството III.1. „Ветрената мелница“ (Елин Пелин)	Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени във „Ветрената мелница“. Тълкува „Ветрената мелница“ съобразно жанровите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за труда и творчеството в нея. Описва структурирано отношенията между жанра на разказа и естетически специфичната интерпретация на темата за труда и творчеството във „Ветрената мелница“. Идентифицира персонажната система, сравнения и метафори във „Ветрената мелница“ и обяснява значението им в контекста на специфичната интерпретация на темата за труда и творчеството в творбата. Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани във „Ветрената мелница“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>труда и творчеството</i> , аргументирано обосновава и защитава позиция по тях.	
III.2. „Песента на колелетата“ (Й. Йовков)	Разпознава жанрови характеристики на разказа, проявени в „Песента на колелетата“. Тълкува „Песента на колелетата“ съобразно жанровите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за труда и творчеството в нея. Идентифицира персонажната система и метафори в „Песента на колелетата“ и обяснява значението им в контекста на естетически специфичната интерпретация на темата за труда	

	<p>и творчеството в творбата.</p> <p>Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в „Песента на колелетата“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>труда и творчеството</i>, аргументирано обосновава и защитава позиция по тях.</p>	
<p>III.3. „Балада за Георг Хених“ (В. Пасков)</p>	<p>Идентифицира ценности и норми, проблеми и конфликти, с които е обвързана интерпретацията на темата за труда и творчеството в „Балада за Георг Хених“, и обяснява отношенията между тях във връзка със социокултурния контекст на създаването на творбата.</p> <p>Разпознава родови характеристики на епоса, проявени в „Балада за Георг Хених“.</p> <p>Тълкува „Балада за Георг Хених“ съобразно естетически специфичната интерпретация на темата за труда и творчеството в нея.</p> <p>Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в „Балада за Георг Хених“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>труда и творчеството</i>, аргументирано обосновава и защитава позиция по тях.</p> <p>Намира, подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно конкретна творческа задача, свързана с филма „Балада за Георг Хених“.</p>	
	<p>Конструира междутекстови връзки между трите творби, посочени към темата.</p> <p>Конструира междутекстови връзки на една творба, посочена към темата, с друга творба по избор на учителя от българската литература, невключена в учебното съдържание.</p>	
<p>IV. Изборът и раздвоението IV.1. „Две души“ (П. Яворов)</p>	<p>Идентифицира ценности и норми, проблеми и конфликти, с които е обвързана интерпретацията на темата за избора и раздвоението в „Две души“, и обяснява отношенията между тях във връзка със социокултурния контекст на създаването на творбата.</p> <p>Разпознава родови характеристики на лириката, проявени в „Две души“.</p> <p>Тълкува „Две души“ съобразно родовите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за избора и раздвоението в нея.</p> <p>Идентифицира метафори в „Две души“ и обяснява значението им в контекста на специфичната интерпретация на темата за избора и раздвоението в творбата.</p> <p>Идентифицира и оценява в „Две души“ специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с <i>избора и раздвоението</i>.</p>	

<p>IV.2. „Потомка“ (Ел. Багряна)</p>	<p>Идентифицира ценности и норми, проблеми и конфликти, с които е обвързана интерпретацията на темата за избора и раздвоението в „Потомка“, и обяснява отношенията между тях във връзка със социокултурния контекст на създаването на творбата.</p> <p>Разпознава родови характеристики на лириката, проявени в „Потомка“.</p> <p>Тълкува „Потомка“ съобразно родовите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за избора и раздвоението в нея.</p> <p>Описва структурирано отношенията между лирическите характеристики на „Потомка“ и естетически специфичната интерпретация на темата за избора и раздвоението в творбата.</p> <p>Идентифицира и оценява в „Потомка“ специфични начини за въздействие и за внушение на определена гледна точка, свързана с <i>избора и раздвоението</i>.</p> <p>Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в „Потомка“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>избора и раздвоението</i>, аргументирано обосновава и защитава позиция по тях.</p>	
<p>IV.3. „Честен кръст“ (Б. Христов)</p>	<p>Идентифицира ценности и норми, проблеми и конфликти, с които е обвързана интерпретацията на темата за избора и раздвоението в „Честен кръст“, и обяснява отношенията между тях във връзка със социокултурния контекст на създаването на творбата.</p> <p>Разпознава жанрови характеристики на поемата, проявени в „Честен кръст“.</p> <p>Тълкува „Честен кръст“ съобразно жанровите характеристики на творбата и естетически специфичната интерпретация на темата за избора и раздвоението в нея.</p> <p>Идентифицира метафори и символи в „Честен кръст“ и обяснява значението им в контекста на специфичната интерпретация на темата за избора и раздвоението в творбата.</p> <p>Съпоставя с личния и с обществения си опит интерпретирани в „Честен кръст“ ценности и норми, проблеми и конфликти, свързани с <i>избора и раздвоението</i>, аргументирано обосновава и защитава позиция по тях.</p> <p>Намира, подбира, извлича и обработва съобразно няколко критерия информация от различни източници, за да изпълни самостоятелно изследователски проект, свързан с „Честен кръст“.</p>	
	<p>Конструира междутекстови връзки между трите творби, посочени към темата.</p> <p>Конструира междутекстови връзки на една творба, посочена към темата, с друга творба по избор на учителя от българската литература, невключена в учебното съдържание.</p>	

В часовете за развиване на комуникативните компетентности в компонента *ЛИТЕРАТУРА* се предвиждат 15,5 часа върху следните теми:

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Интерпретативно съчинение по проблем върху няколко художествени творби	<p>Познава особеностите на интерпретативното съчинение.</p> <p>Създава интерпретативно съчинение по проблем върху една или няколко художествени творби.</p> <p>Спазва книжовните езикови норми.</p> <p>Анализира и критично оценява свои и чужди интерпретативни съчинения по проблем върху няколко художествени творби.</p>	

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишният брой часове за изучаване на учебния предмет **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА** в XII клас е 93 часа – 46,5 часа за български език (от които 15,5 часа за развиване на комуникативните компетентности) и 46,5 часа за литература (от които 15,5 часа за развиване на комуникативните компетентности).

Седмичният брой часове за изучаване на учебния предмет **БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА** в XII клас е 3 часа – 1,5 часа за български език (от които 0,5 часа за развиване на комуникативните компетентности) и 1,5 часа за литература (от които 0,5 часа за развиване на комуникативните компетентности).

Препоръчително разпределение на часовете в компонента **ЛИТЕРАТУРА**:

За нови знания	38 %
За упражнения	38 %
За преговор	6 %
За обобщение	6 %
За контролни и за класни работи	12 %

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна и на годишна оценка:

Текущи оценки от устни и от писмени изпитвания	60 %
Оценки от контролни и от класни работи	20%
Оценки от други участия (работа в часовете, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.)	20 %

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности и междупредметни връзки
Компетентности в областта на българския език	Създаване на писмени и устни текстове, съобразени с книжовните езикови норми. Извличане и обработване на информация от текстове в съответствие с книжовните езикови норми.
Умения за общуване на чужди езици	Превод от и/или на чужд език на (откъси от) литературни текстове, интерпретиращи темите за <i>любовта, вярата и надеждата, труда и творчеството, избора и раздвоението</i> . Съпоставяне на изучените в часовете по литература текстове с текстове, изучени в часовете по чужд език, въз основа на обща принадлежност към естетическо направление или жанр.
Дигитална компетентност	Използване на книги от електронни библиотеки и на други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна интерактивна, творческа и/или по изследователски проект задача. Използване на мултимедия за представяне на продукти от изпълнение на конкретна интерактивна, творческа и/или по изследователски проект задача.
Умения за учене	Самонаблюдаване и наблюдаване на съучениците, упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене.
Социални и граждански компетентности	Съпоставяне и различаване на литературни и исторически повествования за всекидневния живот. Съпоставяне и различаване на историческите и литературните интерпретации на общочовешки теми.
Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество	Изразяване на впечатления, чувства, настроения, мисли, позиции по проблеми с помощта на различни езици – вербален, визуален (в т.ч. и изобразителен), музикален. Избиране на готови или изработване на оригинални визуални и/или музикални илюстрации към текст.